

Nr 20.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog.

Tredje lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 265 i första kammaren av herr *Pålsson m. fl.* och nr 292 i andra kammaren av herr *Agerberg m. fl.*

I motionerna, vilka är likalydande, erinras till en början om att innehavare av mindre brukningsdel, som av älg tillfogats skada på växande eller avmejad gröda, enligt kungörelsen om älgavgifter m. m. kan tillerkännas bidrag ur älgskadefond. Dylik skadegörelse är, fortsätter motionärerna, i allmänhet av ringa omfattning i Norrland medan däremot på grund av älgstammens ökning under senare år älgen där förorsakat stor skadegörelse på skog. Särskilt hade yngre tallkulturer blivit hårt åtgångna och i vissa fall helt förstörda. Motionärerna finner det därför skäligt, att — i första hand beträffande norra Sverige — ersättning för skador av älg på växande skogskulturer skall kunna utgå ur älgskadefond lika väl som i fråga om skador på gröda. Alternativt skulle det enligt motionärernas mening kunna tänkas, att bidrag lämnades för återplantering av skog i de fall, då en tidigare utförd skogskultur förstörts av älg. För att stimulera markägarna att övervaka att skadegörelse av älg på skog begränsades borde även 16 § jaktstadgan ändras så till vida, att enligt särskilt tillstånd vintertid fälld älg skulle tillfalla markägaren i stället för såsom nu gäller kronan.

Motionerna utmynnar i en hemställan, ”att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning angående ändring i ovan antydd riktning av gällande bestämmelser för ’älgskadefonden för norra Sverige’ ävensom av jaktstadgan i syfte att underlätta åtgärder för motverkande av skadegörelse av älg å växande skog”.

Beträffande de skäl som motionärerna — utöver vad ovan återgivits — anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet, i den mån redogörelse därför icke lämnas i det följande, hänvisa till motionerna.

Över dessa har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttrande av domänstyrelsen och länsstyrelsen i Jämtlands län. På begäran av utskottet har yttranden över motionerna därjämte avgivits av Svenska jägareförbundet och Svenska naturskyddsföreningen. Jägarnas riksförbund, som jämväl beretts tillfälle att yttra sig över motionerna, har icke inkommit med något yttrande.

Gällande bestämmelser.

Enligt stadgande i 1 § *lagen den 3 juni 1938 (nr 274) om rätt till jakt* skall jaktvård, varmed avses åtgärder för villebrådets skydd och förkovran, städse bedrivs under hänsynstagande till jordbrukets och skogsskötselns ävensom andra näringars intressen. Länsstyrelsen kan enligt 24 § samma lag, då till följd av viss villebrådsarts utveckling avsevärd skada orsakas å gröda, skog och plantering, förelägga jakträttsinnehavaren att vidtaga de åtgärder som må finnas erforderliga. Underlåter denne att ställa sig föreläggandet till efterrättelse har länsstyrelsen möjlighet att förordna att jakt å området skall genom därtill särskilt utsedd jägare äga rum i ändamål att åstadkomma erforderlig minskning av villebrådsstammen.

Särskilda bestämmelser för jakt efter älg återfinnes i *jaktstadgan den 3 juni 1938 (nr 279)* och en av Kungl. Maj:t för varje jaktår utfärdad *kungörelse om fridlysning av vissa djurarter*. I sistnämnda författning anges för skilda orter den allmänna jakttiden beträffande bland annat älg. Jaktstadgan innehåller i 15 § 4 mom. en föreskrift om rätt för länsstyrelse att beträffande område där skadegörelse av älg förekommer i större omfattning efter förslag av älgskadenämnden i länet utsträcka den allmänna jakttiden för jakt efter älg med högst tio söckendagar samt medgiva att årskalv efter älg där må fällas under allmän jakttid. Vidare kan länsstyrelse enligt 1 mom. i samma paragraf i vissa fall meddela tillstånd för jakträttsinnehavare att under särskild jakttid fälla det antal älgar, som med hänsyn till stammens storlek och omständigheterna i övrigt finnes skäligt (licensjakt). Tillfogas å område för vilket sådant tillstånd meddelas växande skog mera omfattande skador av älg, skall det antal älgar som må nedläggas under den särskilda jakttiden bestämmas med hänsyn till behovet ur skogsvårdssynpunkt av att nedbringa älgstammen. Ett i detta syfte lämnat tillstånd kan jämväl innefatta rätt att fälla årskalv efter älg. Då det är fråga om jakt till förebyggande av skadegörelse av älg å växande skog, gäller icke den i övrigt stadgade tidsbegränsningen av en månad för tillstånd till jakt efter älg å särskild jakttid. I sådan jakttid skall den för orten fastställda allmänna jakttiden ingå, och den särskilda jakttiden får i regel icke taga sin början tidigare än på första dagen för den allmänna jakttiden. Om det förekommer älgskador på odlad mark eller på växande skog i sådan omfattning, att det visar sig nödvändigt att anställa jakt efter älg under annan tid av året än som anges i de bestämmelser för vilka nu redogjorts, kan enligt 16 § *jaktstadgan* tillstånd meddelas därtill. I tillståndet skall föreskrivas den eller de tider under vilka jakten må företagas och det antal älgar, däri inbegripet årskalvar, som högst får nedläggas. Inom område som i särskild ordning förklarats vara lövskogsområde äger den jaktberättigade fälla älg under hela året. 16 § *jaktstadgan* innehåller slutligen också den

med motionerna åsyftade bestämmelsen, att älg, som på grund av skadegörelse å växande skog fällts under annan tid än allmän jakttid eller licensjakttid, skall tillfalla kronan.

Enligt *kungörelsen den 1 juni 1951 (nr 298) om älgavgifter m. m.* skall för älg som fälles inom riket utgivas en av Kungl. Maj:t för varje jaktår bestämd avgift av lägst 15 och högst 100 kronor. Sådan avgift utgår dock icke för älg, som jämlikt 16 § jaktstadgan tillfaller kronan. Inom varje län skall av avgifter för älgar som fällts inom länet bildas en älgskadefond. Ur denna skall ersättning utgå för skada som förorsakats av älg inom länet samt, i den mån medlen förslå därtill, bidrag lämnas för åtgärder till förebyggande av älgskada och för jaktvårdsändamål inom länet, i första hand älgstammens vård och skydd. Men ersättning ur fonden utgår icke för alla älgskador utan endast för sådana som förorsakats å växande eller avmejad men ej inbärgad gröda eller å fruktodling eller annan trädgårdsodling som drives i förvärvssyfte. Skadegörelse å växande skog ersättes alltså icke ur fonden. En ytterligare begränsning av ersättningsrätten har stadgats så till vida att ersättning i regel kan tillerkännas allenast innehavare av mindre brukningsdel, vilken icke genom tillgodogörande av jakträtt eller eljest kunnat hålla sig skadeslös.

Emellertid kan i annan ordning bidrag i viss utsträckning erhållas av allmänna medel för åtgärder till motverkande av skadegörelse å skog. I anslutning till den i 15 och 17 §§ *skogsvårdslagen den 21 maj 1948 (nr 237)* stadgade skyldigheten för skogsägare att vidtaga åtgärder för att trygga återväxten på skog, som skadats genom vissa naturhändelser vartill enligt motionen räknas skadegörelse genom vildnad, har nämligen i den samma dag under nr 239 utfärdade *kungörelsen angående bidrag och län till vissa skogsförbättrande åtgärder* givits föreskrifter om rätt att erhålla statsbidrag till kostnaderna för sådana åtgärder. Statsbidraget är dock maximerat till 50 eller i vissa fall 60 procent av nämnda kostnader.

Tidigare behandling av förevarande spörsmål.

För skadegörelse av älg på gröda har ersättning utgått sedan 1931, då bestämmelser om bidrag ur älgskadefonden första gången utfärdades. Frågan om en utvidgning av ersättningsrätten till att även omfatta älgskador på skog har därefter vid flera tillfällen behandlats av riksdagen.

I motionen II: 305 vid 1943 års riksdag, vilken motion väcktes i anledning av propositionen nr 82/1943 angående ändring av gällande bestämmelser rörande älgavgifter m. m., antyddes möjligheten att genom en försäkringsfond bereda skogsägare ersättning för skadegörelse av älg å växande ungskog. Jordbruksutskottet ansåg också enligt dess utlåtande nr 19/1943

att möjligheterna till en lösning av frågan på denna väg borde undersökas men föreslog ingen riksdagens åtgärd härför.

Frågan togs ånyo upp vid 1945 års riksdag, då i motionen nr II: 44 hemställdes om utredning rörande omfattningen av förekommande älgskador å växande skog och angående de åtgärder som från statens sida lämpligast borde vidtagas till förebyggande av sådana skador. Motionen åsyftade närmast skador på lövskog i södra och mellersta Sverige. I utlåtande nr 44/1945 hemställde jordbruksutskottet, att riksdagen i anledning av motionen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att utredning verkställdes rörande åtgärder till förebyggande och minskande av älskador på skog samt att de åtgärder som med anledning därav kunde ifrågakomma vidtoges.

Riksdagen biföll utskottets hemställan, varefter Kungl. Maj:t uppdrog åt domänstyrelsen och skogsstyrelsen gemensamt att verkställa den begärda utredningen.

Resultatet av utredningen framlades i en promemoria den 8 januari 1947. Därvid konstaterades, att älgskadegörelse på växande skog vore en för skogsvården mycket allvarlig fråga, dels i de områden där älgstammen vore tätast, dels ock inom områden där lövskogsskötsel lämpligen borde bedrivas. Vidare framhölls i promemorian, att skadegörelse av älg i vissa fall utgjorde ett svårt hinder för tallföryngringarnas uppkomst, utveckling och kvalitetsdaning. Enligt utredningsmännens mening förelåge ett starkt behov av förebyggande åtgärder mot älgskador. Önskvärt vore att älgens näringsökande kunde ledas till ur skoglig synpunkt värdelös vegetation. Det hade också av utredningen framgått, att älgskadorna vore mindre i trakter med riklig tillgång på sådant älgfoder, såsom vide, rönn, en och liknande. Sparandet av dylik vegetation inginge nu som en normal åtgärd vid röjnings- och rensningshuggningar. Utredningsmännen ansåge det dock klarlagt, att i vissa fall, framför allt i de mest älgrika områdena eller vid svår skadegörelse på särskilt värdefulla och ömtåliga kulturer, älgskadeproblemet måste lösas genom en betydande nedskärning av stammen. De bestämmelser som reglerade avskjutningen borde därför ge möjlighet till snabba och effektiva ingripanden samt till åtgärder anpassade efter förändringar i älgstammen och dess skadegörelse.

I fråga om möjligheterna att utge ersättning för älgskador på växande skog anförde utredningsmännen, att de under utredningen hörda personerna ställt sig synnerligen tveksamma till möjligheten att utföra korrekta skadeuppskattningar. Endast koncentrerade och mera omfattande skadegörelser kunde tänkas bli föremål för sådan värdering, vilken under alla förhållanden måste bli mycket summarisk och osäker. Kunskapen om älgbetade ungbestånds framtida utveckling och förmåga till självläkning vore nämligen mycket ringa. Därtill komme att det stundom vore svårt eller omöjligt att skilja mellan skador förorsakade av älg och sådana som upp-

kommit genom betning av hemdjur eller annat villebråd än älg. En skogsägare gjorde genom älgskadorna i regel icke någon omedelbar ekonomisk förlust, såvida han icke tvingades helt eller delvis göra om verkställda kulturer eller iståndsätta förstörda självföryngringar. I dessa fall vore enligt utredningsmännens mening viss ersättning för uppkommen skada berättigad, men den ändamålsenligaste formen för sådan ersättning vore den som erbjödes genom det då framlagda förslaget till skogsvårdslag.

Utredningen utmynnade i ett förslag till ändringar i jaktstadgan, syftande framför allt till en anpassning av älgstammens storlek i förhållande till uppkommen skadegörelse. Förslaget lades till grund för en kungörelse, som utfärdades den 27 juni 1947 och varigenom i jaktstadgan infördes de särskilda bestämmelser om jakt efter älg till skydd mot skadegörelse på växande skog, varför tidigare redogjorts.

Yttrandena.

Domänstyrelsen, Svenska jägareförbundet och Svenska naturskyddsföreningen avstyrker bifall till motionsyrkandena. Länsstyrelsen i Jämtlands län tillstyrker, under åberopande av yttranden som länsstyrelsen inhämtat från skogsvårdsstyrelsen och älgskadenämnden i länet, att en utredning i enlighet med motionärernas förslag kommer till stånd. Till sitt yttrande har länsstyrelsen fogat, förutom yttrandena från skogsvårdsstyrelsen och älgskadenämnden, jämväl ett av jaktvårdsföreningen i länet avgivet yttrande.

Efter att ha refererat vad som uttalats i förenämnda promemoria om möjligheterna att utge ersättning för älgskador på växande skog och om svårigheterna att värdera sådana skador, anför *domänstyrelsen* till stöd för sitt avstyrkande av motionerna i detta hänseende följande.

De nämnda svårigheterna att uppskatta värdet av älgskador på skog och sannolikheten för att inflytande älgavgifter icke på långt när skulle förslå att täcka uppkommande ersättningskrav för såväl gröda som skog, tala enligt domänstyrelsens mening starkt emot motionärernas förslag. Styrelsen har för övrigt tillsammans med skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut påbörjat en brett lagd undersökning av älgens skadegörelse å skog. Några mera definitiva resultat av undersökningen kunna dock icke förväntas under de närmaste åren. I avvaktan på klarläggande av dessa frågor bör någon ändring av gällande bestämmelser icke företagas.

Domänstyrelsen avstyrker också motionärernas förslag att älg, som fällts till skydd för växande skog jämlikt bestämmelserna i 16 § jaktstadgan, skall tillfalla markägaren, samt yttrar härom vidare:

Om en skadelidande skogsägare skulle få rätt att behålla älg, som fälles jämlikt bestämmelsen i 16 § jaktstadgan, skulle detta med sannolikhet

föranleda, att tillstånd att fälla skadegörande älg i viss utsträckning skulle begäras utan tvingande skäl. Jakt varom här är fråga skulle — i motsats till vad förhållandet är vid fällande av älg, som gör skada å gröda — mångenstädes komma att ske utan någon vetskap eller kontroll från de närboendes sida. Särskilt i vidsträckta skogsområden kunde befaras, att mindre samvetsgrann tillståndsinnehavare skulle utnyttja tillståndet för att fälla fler älgar än i tillståndet avses. Det skulle även kunna föranleda, att en skogsägare ej vinnlade sig om att under ordinarie (eller särskild) jakttid fälla med hänsyn till skogsvårdens krav erforderligt antal älgar, då han ändock kunde påräkna att få fälla älgar under annan tid, då priset på älgkött kunde beräknas vara högre än under den allmänna jakttiden.

Svenska jägareförbundet motiverar sitt avstyrkande på följande sätt.

Det är ostridigt att älgstammen särskilt i Jämtlands län ökat kraftigt och att skadorna av älg på växande plantskog därstädes tilltagit i omfattning. Emellertid har man i Jämtlands liksom i andra län med god älgstam under senare år ökat avskjutningen och infört förlängd allmän jakttid med tillstånd att även skjuta årskalv av älg inom sådana delar av län, där skogsskadegörelsen varit av allvarligt slag. Resultatet har blivit, att älgstammens numerär kraftigt minskat i dessa landsdelar. Fördenskull torde fortsatt skogsskadegörelse i större omfattning knappast behöva befaras under de närmaste åren. Förbundet anser det mycket viktigt att älgstammen alltid hålles vid lämplig numerär, så att större skadegörelser icke uppstå vare sig på skog eller jordbruk.

Enligt förbundets mening skulle det få synnerligen menliga följder ur flera synpunkter, om ersättning för älgskador å skog utginge från exempelvis länsälgskadefonden i Jämtlands län. Fondens medel skulle icke på långt när räcka, även om endast bidrag för återplantering av skog skulle beviljas. Man måste beträffande exempelvis Jämtlands län räkna med en återplanteringskostnad av åtminstone 500 kronor per hektar. En nödvändig följd av att ersättning för älgskador å skog skulle utgå ur länsälgskadefond, skulle bli höjning av älgavgifterna till belopp, som måste anses otänkbara i samband med jaktutövningen. Visserligen äro älgavgifterna för närvarande låga i Norrland, men bidrag för återplantering av skog i exempelvis Jämtlands län skulle helt säkert åtföljas av krav från skogsägare i hela riket, dvs. även i län, inom vilka för närvarande utgår högsta möjliga älgavgift.

Svenska naturskyddsföreningen framhåller till en början, att Jämtland städse hyst den största älgstammen inom de fyra nordligaste länen utan att några klagomål försports beträffande älgskadegörelse på skog. Anledningen till att saken nu tagits upp vore enligt föreningen den på senare tid i Norrland genomförda intensifieringen av skogsbruket, vilket medfört att ifrågasvarande skadegörelse blivit en faktor att räkna med. Detta borde emellertid föranleda en minskning av älgstammen genom jakt i den ordning, som reglerades av nu gällande bestämmelser i jaktstadgan. Älgskador på skog förekomme även i stor utsträckning i södra och mellersta Sverige, där älgskadefonderna oftast icke försloge ens till godkända ersättningar för skador på gröda och fruktodlingar. Föreningen ansåge därför, att det icke vore

någon mening med att verkställa en utredning rörande möjligheterna att utge ersättning ur älgskadefond för älgskador på skog. Föreningen opponerade sig vidare på det bestämdaste mot tanken på en sådan ändring av 16 § jaktstadgan, att älg som fälldes vid exempelvis vintertid bedriven jakt till förebyggande av skogsskador skulle tillfalla jakträttsinnehavaren. Älgstammens tillväxt vore åtminstone i fråga om övre Norrland till icke ringa del att tillskriva det förhållandet, att man någorlunda lyckats komma till rätta med tjuvskytten vintertid på älg. Redan den omständigheten att älgjakt vintertid kunde tillåtas i Norrland, försvårade kontrollen över jaktlagens och fridlysningsbestämmelsernas efterlevnad. Skulle dessutom enskilda få rätt att tillgodogöra sig av dem vintertid fällda älgar, bleve det med visshet i det närmaste utsiktslöst att med framgång utöva nämnda kontroll. Under återopande av det anförda uttalade naturskyddsföreningen såsom sin mening, att motionerna icke syntes böra föranleda någon riksdagens åtgärd.

Beträffande motionärernas yrkande om utredning rörande möjligheterna till ersättning ur älgskadefonden för älgskador på växande skog anføres i de tillstyrkande yttrandena från *länsstyrelsen i Jämtlands län* samt *skogsvårdsstyrelsen* och *älgskadenämnden i samma län* följande.

Länsstyrelsen.

Såsom av i ärendet från skogsvårdsstyrelsen och älgskadenämnden i länet inhämtade yttranden framgår har skadegörelse å växande skog och tallkultur till följd av älgstammens tillväxt på senare tid erhållit allt större omfattning. Skogsägarna sakna i allmänhet på grund av skogsmarkernas utsträckning möjlighet att freda skogen mot skadegörelse av älg. Enligt gällande bestämmelser om ersättning ur älgskadefonden utesluts vederbörande markägare från rätt till ersättning i den mån han genom tillgodogörande av jakträtt kunnat hålla sig skadeslös. Att markägaren i överensstämmelse därmed icke äger rätt till ersättning för skada å skog kan anses motiverat under förutsättning att skadorna äro allenast ringa. Enligt vad för länsstyrelsen är känt äro skadorna dock numera av sådan storleksordning att gagnet av jakten många gånger icke kan uppväga den enskildes förlust genom älgarnas skadegörelse å skogen. De nuvarande ersättningsgrunderna tillgodose icke den enskildes intresse att behörigen sörja för skogens återväxt. Då det ur allmän synpunkt är önskvärt att i möjligaste mån skydda skogsproduktionen, hör det övervägas att bringa föreskrifterna om ersättning för älgarnas skadegörelse å skogen i överensstämmelse med angivna såväl enskilda som allmänna intressen.

Skogsvårdsstyrelsen.

Älgskadorna i skogen ha numera blivit en allvarlig fråga, och den starkt ökade avskjutningen under senare år, bl. a. under utsträckt jakttid för vissa delar av länet med stöd av 15 § 4 mom. tredje stycket jaktstadgan, synes icke ha kunnat hejda älgstammens tillväxt och minska skadornas

omfattning. Vad motionärerna anfört om ovilja mot tallkulturer på sina håll inom länet är alldeles riktigt, och dylika invändningar vid erinringar om återväxtskyldigheten bli allt vanligare. Skogsvårdsstyrelsen finner därför motionen synnerligen behjärtansvärd.

Av praktiska skäl bör emellertid eventuell ersättning från älgskadefonden begränsas till sådana fall, där skogsvårdsstyrelsen funnit särskilda åtgärder nödvändiga för återväxtens trygghet efter älgskador, dvs. då skadan fått den omfattningen, att skogstillståndet jämlikt 16 § skogsvårdslagen blivit uppenbarligen otillfredsställande. Sådant förhållande bör sålunda konstateras av skogsvårdsstyrelsen genom dess tjänstemän. Ersättningen torde böra begränsas till att täcka kostnaderna för dylika åtgärder.

Älgskadenämnden.

Motionärernas påpekande om älgens skadegörelse och därför utgående ersättningar vitsordas. Skadorna å skog hava med ökande älgstam tagit en ganska oroande omfattning, en sådan omfattning att nämnden under flera år utverkat förlängd allmän jakttid å älg för de mest utsatta delarna av länet.

Motionärernas tanke att länets älgskadefond skulle kunna på ett eller annat sätt lämna ersättning även för skada å skog i de delar av landet där fonden är jämförelsevis stark och utgående ersättningar för förstörd gröda äro förhållandevis obetydliga förefaller tilltalande, under förutsättning att vettig form härför kan finnas. Motionärernas tanke att visst bidrag kunde utgå för en förstörd ungskog kan möjligen utvecklas på lämpligt sätt. Viktigt är dock att man lämpar ersättningens storlek efter de möjligheter vederbörande länsfond varaktigt erbjuder. Vidare synes nog önskvärt att enahanda möjlighet öppnas för åtminstone de fyra nordligaste länen.

Även om det väl är ett önskemål att sådan skada av älg, som *ej rimligen bör tolereras*, bör kunna nedbringas genom sådana förebyggande åtgärder som förväntas bli framlagda av älgskadenämnden, synes ofrånkomligt att skador komma att uppstå, i varje fall innan effektiva åtgärder hunnit utformas.

Till motionärernas yrkande om ändring av 16 § jaktstadgan har länsstyrelsen i sitt yttrande icke tagit någon bestämd ställning medan älgskadenämnden förklarar, att detta helt sammanföller med nämndens åsikt och önskemål. Skogsvårdsstyrelsen, som tillstyrker den begärda utredningen även i detta avseende, anför härom vidare.

Vad andra delen av motionen beträffar är det enligt skogsvårdsstyrelsens mening högst angeläget, att en rättelse kommer till stånd, då det är en obillig fordran, att markägare, som vill skydda sin skog från skadegörelse av villebråd, över vilket staten håller sin skyddande hand, skall offra dagsverken eller t. o. m. vidkännas direkta kostnader för att nedbringa älgstammen och därmed minska skadorna. Bestämmelsen, att vintertid fälld älg skall tillfalla kronan, torde hava tillkommit efter förebild av motsvarande bestämmelser vid jakt av skadegörande björn och måste anses antikverad. Någon mening hade varit, om inkomsterna vid försäljning av sålunda fälld älg tillfallit älgskadefonden eller om inkomsterna delats mellan älgskadefonden och jakträttsinnehavaren.

Det torde inte finnas någon som helst risk för att ändrade bestämmelser i detta hänseende, på sätt motionärerna föreslå, skulle komma att missbrukas, då tillstånd till vinterjakt endast meddelas efter föregående utredning rörande de förhållanden, som kunna motivera dylikt tillstånd, varvid älgskadenämndens yttrande i ärendet torde bli av avgörande betydelse.

Styrelsen för *Jämtlands läns jaktvårdsförening* förklarar sig i sitt till länsstyrelsen avgivna yttrande intet ha att erinra mot bifall till motionärernas begäran om utredning men gör beträffande de i motionerna upptagna spörsmålen följande uttalande.

Styrelsen har för sin del ansett det otänkbart att söka lösa ifrågasvarande skadeproblem genom kontantersättning för förstörda kulturer, speciellt som det visat sig svårt för att ej säga ogörligt att med säkerhet avgöra om och när en kultur är förstörd eller ej. Allt är ju beroende av om skadan kommer att upprepas år från år. Om blott cirka 100 hektar planteringar eller ungskog — en försvinnande liten del av länets skogsareal — årligen anses spolierad, så skulle med nuvarande skogsodlingskostnader fondens medel knappast förslå.

Däremot kan man tänka sig möjligheten av att medel ur fonden skulle ställas till förfogande vid försök att *förhindra* skadornas uppkomst.

I likhet med motionärerna anser även styrelsen viss ändring av jaktstadgans 16 § erforderlig vad rör vintertid fälld älg. Viss tveksamhet råder dock beträffande förslaget att sådan älg skall tillfalla markägaren.

Om medel ur älgskadefonden finge disponeras vid försök att förhindra skogsskador eventuellt ersätta dessa, synes däremot starka skäl tala för att värdet av fälld älg skall tillföras respektive länsfonder.

Utskottet.

Älgstammen i riket har enligt vad som framgår av en i Svenska jägareförbundets regi under vårvintern 1953 verkställd inventering tillvuxit högst avsevärt under de senare åren. Ökningen faller till övervägande del på Värmlands län och de sex nordligaste länen. Jämtlands län har f. n. den största älgstammen i riket. Med höjningen av älgstammens numerär har följt en ökad avskjutning, vilket i sin tur har medfört att de belopp som i älgavgifter tillförts älgskadefonderna stigit.

Det är givet, att med en ökning av älgstammen följer ökad skadegörelse av älg. De skador som tidigast kommit i betraktande är de som drabbat åkergrödan. Sedan 1931 har också ersättning för sådana skador kunnat erhållas ur älgskadefond. Den intensifiering, som skogsbruket särskilt i Norrland under senare år undergått, har emellertid medfört, att älgskador på växande skog alltmer tilldragit sig uppmärksamhet. Det är naturligt att — såsom i förevarande motioner I: 265 och II: 292 framhålles — i synnerhet inom områden, där älgskadorna på åkergröda är av mindre omfattning medan skadorna på skog är betydande, det måste framstå såsom skäligen, att också sistnämnda skador gottgöres ur älgskadefonden. I princip bör det

inte heller enligt utskottets mening kunna resas någon invändning mot att skador på växande ungskog ersättes lika väl som skador på åkergröda. Det föreligger dock mellan dessa fall en skillnad så till vida, att medan vid skador på åkergröda den skadelidande gör en omedelbar ekonomisk förlust, vars storlek är förhållandevis lätt att uppskatta, så är skadorna på ett ungskogsbestånd till sin omfattning beroende av beståndets framtida utveckling och förmåga till självläkning, varför skadeuppskattningen är förenad med stora svårigheter. Säkerligen är det detta förhållande som föranlett motionärerna att som ett alternativ föreslå, att ersättningen skulle begränsas till bidrag för återplantering av skog i de fall, då en tidigare utförd skogskultur förstörts av älg. Det är emellertid ingalunda säkert, att en återplantering framstår som den lämpligaste lösningen. Då några garantier icke finnes för att icke också det efter en återplantering uppkommande beståndet skadas av älg, kan det tvärtom vara riktigare att låta ett delvis skadat bestånd växa vidare och sedan vid gallringen ta ut de mest skadade träden.

Till de anförda svårigheterna vid bestämmandet av ersättning för älgskador på skog kommer dessutom det förhållandet, att älgskadefonderna såsom framhållits i de flesta remissyttrandena säkerligen icke skulle förslå till ersättningar för såväl skador på gröda som på skog. Visserligen är utbetalningarna för skadegörelse på gröda från fonderna i Norrland jämförelsevis obetydliga, men krav på gottgörelse för skogsskador skulle helt säkert komma att resas även inom sådana län, där under en följd av år fonderna icke räckt till att täcka ens godkända ersättningsbelopp för skador på åkergröda. Och det bör icke komma i fråga att meddela särskilda bestämmelser om rätt till ersättning för älgskador på skog allenast för de norrländska länen, utan sådana bestämmelser måste enligt utskottets mening avse hela landet. Såsom stöd för riktigheten av denna uppfattning torde det vara tillräckligt att erinra om att den motion (nr II: 44/1945) som senast föranlett riksdagsbehandling av förevarande spörsmål närmast åsyftade skadegörelse på lövskog i södra och mellersta Sverige.

I detta sammanhang må framhållas, att enligt gällande skogsvårdslag med därtill anslutande författningar bidrag av allmänna medel i viss utsträckning kan utgå till tryggnad av återväxten å skog, som skadats av älg.

Det står emellertid för utskottet klart, att älgskadeproblemet i huvudsak måste lösas genom förebyggande åtgärder. Härvid kommer främst i betraktande det mest radikala medlet, nämligen en decimering av älgstammen genom ökad avskjutning. Det torde med de befogenheter, som enligt gällande bestämmelser tillkommer länsstyrelse, nämligen att förlänga den allmänna jakttiden, meddela generellt tillstånd att fälla årskalv av älg, bevilja tillstånd till jakt under särskild jakttid o. s. v., vara möjligt att reglera älgstammens storlek.

Såsom framgår av domänstyrelsens yttrande har styrelsen tillsammans med skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut påbörjat grundliga undersökningar rörande älgens skadegörelse på skog. Enligt vad utskottet under hand erfarit, prövar man därvid olika preparat med s. k. avvärjande egenskaper. Genom besprutning med dessa medel avser man att göra plantorna mindre smakliga för älgen. Undersökningen omfattar för närvarande ett tjugotal preparat, men det torde ännu vara för tidigt att yttra sig om möjligheterna att på denna väg nå resultat. Då de sålunda pågående vetenskapliga undersökningarna kan komma att få betydelse vid valet av åtgärder för motverkande av älgskador på skog, utgör detta ytterligare ett skäl för att icke nu igångsätta en utredning i enlighet med motionärernas förslag.

De farhågor domänstyrelsen i sitt yttrande uttryckt rörande den av motionärerna föreslagna ändringen i 16 § jaktstadgan, nämligen att tillstånd att fälla skadegörande älg på annan tid än allmän jakttid eller licensjakttid i viss utsträckning skulle komma att begäras utan tvingande skäl, finner utskottet berättigade. I Norge vunna erfarenheter av en motsvarande bestämmelse beträffande kronhjort synes ge stöd för denna utskottets uppfattning. Med hänsyn härtill och till svårigheterna att efter den föreslagna författningsändringen utöva erforderlig kontroll över jaktlagens och fridlysningsbestämmelsernas efterlevnad anser utskottet, att motionerna ej heller i nu ifrågakommande avseende bör bifallas.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att förevarande motioner, I: 265 och II: 292, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 1 april 1954.

På tredje lagutskottets vägnar:

HUGO OSVALD.

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Oswald, Albert Hermansson, Grym*, Boo, Pålsson, Magnusson, William Ohlsson och Georg Carlsson;

från andra kammaren: herrar Andersson i Löbbo, Johansson i Torp, Nyberg, Levin, Utbult, Andersson i Ryggestad, Munktell och Jansson i Benestad.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Albert Hermansson, Pålsson, Magnusson, William Ohlsson, Georg Carlsson, Munktell* och *Jansson* i Benestad, vilka ansett att utskottets utlåtande från och med den mening i andra stycket, som börjar med orden "Det föreligger dock . . ." bort ha följande lydelse:

"Då skadorna på ungskogsbestånden inom vissa län är så omfattande, att man kan befara att älgskadefonderna ej skulle förslå till täckande av hela den i varje särskilt fall uppkomna skadan, synes det i vart fall vara fullt motiverat att bidrag lämnas till kostnaden för omplantering eller omsådd av de genom älgens åverkan skadade eller förstörda ungskogsbestånden. Den omständigheten, att i vissa län älgskadefonderna ej skulle förslå till täckande av såväl skador på åkergrödan som på ungskog, utgör intet skäl för att i andra län med stora skador på ungskog men små eller praktiskt taget inga skador på åkergröda älgskadefondernas medel ej skulle få användas för lämnande av bidrag till åtgärder för botande av skogsskador. Det förekommer för närvarande i viss utsträckning att sakkunnig hos hushållningssällskap eller lantbruksnämnd biträder vid syn och värdering av älgskada på åkergröda eller trädgårdsodling. I överensstämmelse härmed kunde det anförtros åt skogsvårdsmyndigheterna i länen att bestämma de åtgärder som i varje särskilt fall bör vidtagas till avhjälpande av älgskada på skog samt att uppskatta kostnaden härför. Efter på sådant sätt verkställd utredning och värdering tillkommer det vederbörande länsstyrelse att fatta de slutliga besluten om bidrag i de skilda skadefallen. Ifrågakommande skaderegleringar får då hållas inom ramen för de belopp, som vid skilda tidpunkter finnes tillgängliga i respektive länsfond. Därest dessa medel skulle visa sig otillräckliga, får godkända ersättningar underkastas en procentuell reducering, eller också får de minst kännbara skadorna lämnas helt oreglerade.

Att endast lita till en ökad avskjutning av älgbeståndet såsom det enda medlet för att motverka skadegörelsen på skog synes ej vara tillräckligt. Inom Jämtlands län har t. ex. under de två sista åren tillämpats förlängd allmän jakttid jämväl med tillstånd att under sagda tid fälla årskalv av älg, ävensom s. k. licensjakt under särskild jakttid. Dessa åtgärder har emellertid ännu så länge ej lämnat några påtagliga bevis om minskning i skadorna på ungskog. Det förefaller med anledning härav som om den ökade avskjutningen, åtminstone inom de älgrika länen, ej skulle nämnvärt verka förrän möjligen på lång sikt. De under denna kortare eller längre "verkningsperiod" uppkomna skadorna avhjälpes i vart fall ej genom den ökade avskjutning som av vissa remissinstanser rekommenderats.

Domänstyrelsen säger i sitt yttrande att styrelsen tillsammans med skogshögskolan och statens skogsforskningsinstitut påbörjat en brett lagd under-

sökning av älgens skadegörelse å skog. Styrelsen framhåller emellertid, att några mera definitiva resultat av undersökningen icke kan förväntas under de närmaste åren.

I motionerna föreslås jämväl ändring av 16 § jaktstadgan, innebärande rätt för markägare, som erhåller vederbörligt tillstånd att på annan tid än allmän jakttid fälla skadegörande älg, att själv tillgodogöra sig det fällda djuret, i stället för att enligt nu gällande bestämmelser djurets värde skall tillfalla kronan. Även om det ej finnes någon som helst anledning att befara missbruk i större utsträckning av en tillståndsgivning av här åsyftad innebörd, är den i denna del föreslagna åtgärden av mindre betydelse än frågan om disponerandet av älgskadefonderna jämväl för skogsskador. På grund härav och med hänsyn till de erinringar, som i detta avseende framförts av en del remissinstanser, anser sig utskottet ej böra förorda den i motionerna föreslagna ändringen av 16 § jaktstadgan.

I själva huvudfrågan finner utskottet däremot starka skäl tala för en ändring av bestämmelserna för fonderna så att dessas medel kunna disponeras för bidrag till sådd eller plantering av genom älg skadade ungskogsbestånd.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 265 och II: 292 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om den utredning, som kan befinnas erforderlig för framläggande av förslag till sådan ändring av bestämmelserna för älgskadefonderna, att dessa fonder jämväl kunna disponeras för lämnande av bidrag till plantering eller sådd i av älg skadad ungskog."